

เกษตรกรยุคใหม่: อาชีพทางเลือก (ทางรอด) ในยุคโควิด 19

พิฑูร ชมสุข
จิราภรณ์ พินนาพิเชษฐ
เพชรลักษณ์ บุญญาคุณากร
ฝ่ายนโยบายโครงสร้างเศรษฐกิจ
ธนาคารแห่งประเทศไทย

ในบทความฉบับที่แล้วที่ได้กล่าวถึง แรงงานคืนถิ่นที่มีคนรุ่นใหม่หลังโควิด 19 อาจเป็นจุดเปลี่ยนที่ไทยต้องคว้าโอกาสดึงดูดแรงงานกลุ่มนี้อยู่เป็นกำลังสำคัญพัฒนาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาภาคเกษตรในระยะข้างหน้า จากการสัมภาษณ์มุมมองเกษตรกรยุคใหม่ของ ธปท.^[1] เพื่อสำรวจแนวทางปรับตัวในยุคโควิด 19 ต่างเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดี หากแรงงานคืนถิ่นเลือกภาคเกษตรเป็นอาชีพ “ทางเลือก ทางรอด” ไปสู่การเป็นเกษตรกรยุคใหม่หรือผู้ประกอบการเกษตร (Agripreneur) เพื่อปรับตัวให้พร้อมรับโอกาสท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

“บันได 4 ขั้น”: ทางเลือก ทางรอดของเกษตรกรยุคใหม่

1. เรียนรู้
เรียนรู้ค่าเกษตรด้วยตนเอง เพื่อประหยัดรายจ่าย “อย่าด่วนตัดสินใจ อย่าทำอะไรตามคนอื่น เพราะเรายังมีข้อจำกัด”
• ปลุกพืชผักสวนครัวดูแลง่าย โตไว ขายได้ ราคาดี
• เลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กไว้บริโภค ขายเมื่อเหลือใช้ ขยับขยายพื้นที่ เมื่อพร้อม

2. พัฒนากิจกรรม
เมื่อเริ่มมีความคิด ค่อยตัดสินใจเลือกพืช-สัตว์ ภายหลังระดับ และต่อยอด เป็นอาชีพหลัก
เลี้ยงสัตว์ - ปลุกพืชที่มีศักยภาพ หลากหลาย ทั้งแนวสูง กลาง เตี้ย เรียงดิน กินหัว
• เลี้ยงสัตว์ช่วยสร้างรายได้ต่อเนื่อง
• ปลุกพืชที่งอกสั้น ปลุกง่าย ใช้งานได้อเนกประสงค์
• ปลุกพืชสร้างรายได้รายวัน
• ปลูกผลไม้สร้างรายได้ระยะยาว

3. ขยับขยาย
ขยับขยาย พัฒนาเชิงพาณิชย์ ช่วยสร้างรายได้ระยะยาว
ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เน้นพืช-ปศุสัตว์ที่มีผลิตภาพสูง มูลค่าสูง
• วางแผนใช้สอยพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เป็นใช้ระบบเทคโนโลยี (วางระบบน้ำ ขุดบ่อ ตัดโซลาร์เซลล์)
• กำกับดูแลมูลค่าสูง เจาะกลุ่มลูกค้า
• ปลุกพืชผลิตภาพสูง เจาะตลาดกำลังซื้อสูง

4. ยั่งยืน
สร้างความแข็งแกร่ง อำนาจต่อรองให้การทำเกษตร อยู่รอด อย่างยั่งยืน
สร้างความยั่งยืน ต่อยอดธุรกิจ และเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม
• สร้างวิสาหกิจชุมชน/ แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร
• ทำเกษตรแบบครบวงจร เพื่อความยั่งยืน
- เกษตรทฤษฎีใหม่
- โคก-หนอง-นา โมเดล
- วนเกษตร

ที่มา : รวบรวมโดยผู้เขียนสรุปจากบทความ “โควิดคุกคาม แรงงานคืนถิ่นอาจเลือกเกษตรได้” ของธนาคารแห่งประเทศไทย cr. photos from canva and <https://www.shutterstock.com/th/search/smart+farm>

“บันได 4 ขั้น” เคล็ดลับการปรับตัวเข้าสู่ภาคเกษตร

สำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์คงกังวลว่า ผลลัพธ์ในการทำเกษตรจะเป็นอย่างไร เนื่องจากยังมีข้อจำกัด ทั้งความรู้ ความสามารถ และปัจจัยการผลิต ผู้เขียนขอแบ่งปันเคล็ดลับในการทำเกษตรที่ได้รับโดยตรงจากตัวอย่างเกษตรกร สรุปได้คือ “บันได 4 ขั้น” เพื่อเสนอเป็นทางออก ปลอดภัยข้อจำกัด แต่อย่างไรก็ดี การเริ่มต้นด้วยทัศนคติและแรงบันดาลใจที่ดีต่อภาคเกษตรจะช่วยให้ก้าวข้ามข้อจำกัดได้เร็วมากขึ้น เช่น ยินดีที่จะทำงานกลางแจ้งและลงมือทำด้วยตนเอง

บันไดขั้นแรก “เรียนรู้” เนื่องจากเรายังมีข้อจำกัดอยู่ “ควรคำนึงถึงความอยู่รอดเป็นสิ่งสำคัญ” การเริ่มต้นด้วยการศึกษาเคล็ดลับ และบทเรียนจากผู้อื่นมาลงมือทำด้วยตนเอง “โดยไม่ด่วนตัดสินใจทำอะไรตามกระแส” จะทำให้เกิดประสบการณ์ตรง หากยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่เพาะปลูก อาจเริ่มจากพื้นที่ขนาดเล็ก

เล็ก เงินลงทุนน้อยๆ หรือหากไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง การขอแบ่งเช่าจากญาติพี่น้อง จากเพื่อนบ้าน หรือขอ ผู้นำชุมชนใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะถือเป็นทางออกที่น่าสนใจ

บันไดขั้นที่ 2 “พัฒนาทักษะ” เมื่อเรามีความพร้อมในการทำเกษตรแล้ว ควรเลือกตัดสินใจทำในสิ่งที่ **ตนเองชำนาญ** เพื่อยกระดับทักษะฝีมือไปสู่อาชีพหลัก สร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง เช่น เลือปลูกพืช หรือ เลี้ยงสัตว์ที่ตนเองถนัด เป็นต้น

บันไดขั้นที่ 3 “ขยับขยาย” ต่อยอดไปสู่การทำเกษตรเชิงพาณิชย์ โดยใช้เทคโนโลยีร่วมกับการปลูก พืช-เลี้ยงสัตว์ในขนาดปริมาณที่มากขึ้น หรือเน้นที่คุณภาพเพื่อพลิกบทบาทก้าวไปสู่ผู้ประกอบการเกษตร (Agripreneur) ที่มีทั้งความรู้ด้านเกษตร และสามารถวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดได้อย่างเหมาะสม

บันไดขั้นที่ 4 “ยั่งยืน” เมื่อเราสามารถสร้างฐานะจากการทำเกษตรได้แล้ว ควรที่จะวางแผนให้อยู่รอด อย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและอำนาจต่อรอง เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงตลาดได้ในระยะ ยาว เช่น การรวมกลุ่มก่อตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชน” เป็นต้น

เกษตรกรยุคใหม่หัวใจกล้า “ทำด้วยใจรัก รู้จักใช้เทคโนโลยี” คือ เคล็ดลับความสำเร็จ

บทสรุปที่ได้จากกรณีศึกษาพบว่า ชีวิตเกษตรกรยุคใหม่ บางท่านก็เริ่มจากศูนย์ ไม่มีที่ดินของตนเอง ตัดสินใจขอผู้นำชุมชนใช้ประโยชน์จากพื้นที่กร้างสาธารณะมาทำเกษตร ขอยกตัวอย่างจากกรณีศึกษาของ **คุณตั้ม จตุรภัทร** ที่เริ่มต้นจากการปลูกพืชผักสวนครัวขายเลี้ยงชีพ หลังจากที่ทำขานานแล้ว จึงต่อยอดด้วยการทดลอง “ปลูกพืชมูลค่าสูงตามความถนัด” พร้อมกับอัดคลิปสั้นๆ แบ่งปันวิธีปลูกพืชจนเป็นตัวอย่างที่ดี ให้แก่ชุมชน [FB: จตุรภัทร ฟาร์มสุขปลูกอินทรีย์]

ขณะที่บางท่าน อยากสร้างรายได้หลายช่องทาง จากกรณีศึกษาของ **คุณปอนด์ จีรพงษ์** ที่เริ่มการทำ การเกษตรพร้อมกับภรรยาตั้งแต่เรียนจบด้วยการเลี้ยงสุกร ปลูกเมล่อนในโรงเรือน พร้อมกับทำคลิปเผยแพร่ วิธีการทำเกษตรผ่าน youtube มีผู้ติดตามกว่า 246,000 คน นอกจากสามารถเพิ่มช่องทางจำหน่ายมากขึ้น แล้ว ยังมีรายได้เสริมที่ดีจากค่าโฆษณาอีกทางหนึ่ง [FB: ปอนด์ ฟาร์มมิ่งไทยแลนด์]

บางท่านที่มีใจรักเป็นเกษตรกร แต่ก็ยังไม่กล้าเสี่ยงที่จะทุ่มสุดตัว จากกรณีศึกษาของ **คุณกระต่าย วุฒิพงษ์** ที่เริ่มต้นจาก “แบ่งเวลางานประจำ” มาทำเกษตรอินทรีย์ เก็บหอมรอมริบจนสามารถซื้อที่ดินเป็น ของตนเอง จึงตัดสินใจลาออกมาทำเต็มเวลา จนสามารถปลูกผักสร้างรายได้ขายให้กลุ่มคนรักสุขภาพ [FB: ไทบ้านฟาร์มเมอร์]

สำหรับแรงงานคืนถิ่นที่ตัดสินใจทำเกษตรเป็นทางรอด จากกรณีศึกษาของ **คุณแก้ว เพียงพิศ** ซึ่งเคย เป็นพนักงานในร้านอาหารบนเกาะสมุยที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 จนปิดกิจการ จึงต้องกลับมาตั้งหลัก ที่บ้านเกิดด้วยอาชีพเกษตร และได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการ “1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย” ของ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จากเดิมที่เคยเลี้ยงไก่ ปล่อยตามธรรมชาติ เกิดเป็นไอเดียที่จะขยายทำเป็นโรงเรือนเลี้ยงไก่ระบบปิด^[2]

การสนับสนุนภาครัฐอย่างต่อเนื่องในช่วงเริ่มต้นเป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากเคล็ดลับในการทำเกษตรแล้ว หากภาครัฐยื่นมือช่วยเหลือเกษตรกรป้ายแดง เสริมจุดแข็ง ปิดจุดอ่อน เป็นต้นว่า การสร้างตลาดดีๆ มารองรับผลผลิตในระยะแรก คลายความกังวลว่า ผลิตแล้วจะ ไปขายที่ไหน โดยสนับสนุนให้หน่วยราชการ โรงเรียน โรงพยาบาล หรือเรือนจำ มีระเบียบจัดซื้อสินค้า เกษตรไปประกอบอาหาร จากนั้นก็ส่งเสริมให้เรียนรู้วิธีสร้างช่องทางการขาย เช่น การตลาดออนไลน์ และ

ออฟไลน์ ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดเคล็ดลับดีๆ ในการทำเกษตรแบบง่าย เพื่อเป็นทางลัดความสำเร็จ “เหมือนบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่ฉีกซองเติมน้ำร้อนก็รับประทานได้เลย” เพราะการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง อาจจะหมดกำลังใจ รัฐควรช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยงให้สุดทาง “การปล่อยเต่าต้องปล่อยให้ถึงหนอง” เพราะหลายโครงการยังมีการรับรู้ในวงแคบและขาดความต่อเนื่อง เกษตรกรกำลังเรียนรู้ได้ดี แต่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โครงการก็หมดระยะเวลา ท้ายสุด ปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญยิ่ง คือ แหล่งน้ำ “ลมหายใจของเกษตรกร” รัฐควรช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งน้ำมากที่สุด โดยการช่วยขุดสระน้ำ “บ่อจิ๋ว” หรือ ขุดลอกลำห้วยเป็นช่วงๆ แบบ “หลุมขนมครก” และวางแผนจัดการน้ำแบบครบวงจร

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ

- [1] บทความ โควิดทุเลา แรงงานบ้านเฮาสีเข็ดเกษตรกรจ้งได้ (Regional letter ฉบับที่ 4/2563) ธนาคารแห่งประเทศไทย
- [2] บทความ แรงงานอีสานคืนถิ่น... ปรับตัวอย่างไรในวิกฤตโควิด 19 (BOT พระสยาม Magazine ฉบับที่ 2/2564)